

F. M. DOSTOJEVSKI: KRIST I ŽIDOVII.
PRIREDIO JOSIP MUŽIĆ; IZDAVAČ:
CRKVA U SVIJETU, Split 1980.

Ovim sabranim tekstovima pod navedenim naslovom napisao je kratki predgovor V. Mužić u kojem ističe veličinu Dostojevskog kao pisca s proročanskom intuicijom, osobito kada se radi o slobodi koja je kristalno izražena u jednom poglavlju prvog dijela „Braće Karamazova“. Šteta što predgovor nije dulji jer bi tada sigurno obuhvatio i proročanske misli iz djela „Demoni“ ili „Bjesovi“.

U prvom dijelu sabranih tekstova nalaze se odlomci iz „Idiota“, iz „Dnevnika pisca“, „Braće Karamazova“ i dakako najviše iz poglavlja „Veliki Inkvizitor“. Za Dostojevskoga je ideal Krist, i to ne samo kao čovjek, već i Bog. Krist je predmet njegove vjere i to tako snažan da Dostojevski čak kao kršćanin pretjeruje. To se vidi u riječima: „Da mi netko dokaže da je istina na jednoj strani, a Krist na drugoj, ja bih bio uz Krista“... (171). Kristova sloboda i ljubav prema čovjeku su temelj njegova stava.

„Za mene je uzor i ideal morala Krist. Pitam vas: bi li on spalio heretike? Ne!“ (str. 34). Dostojevski, kao što vidimo iz predgovora, nije bio nikakav subjektivni moralist kroz cijeli svoj život; padao je, ali je sazrijevao u svojoj vjeri Kristu.

U drugom dijelu, „Židovima“, imamo desetak stranica koje najviše karakterizira tekst naveden iz „Dnevnika pisca“. „Pa ipak, kad sam i na koji način pokazao mržnju prema Židovima kao narodu? U svom srcu takve mržnje nisam nikad imao; oni Židovi koji su ostali poznanici, znaju to; dakle, od samog početka, prije nego što ću išta reći, odbijam od sebe tu neprikladnu optužbu jednom zauvijek, kako o tome ne bih morao još raspravljati.“ (str. 53). No Dostojevski razlikuje one Židove koji su u njegovoj Rusiji zapravo kao trgovci i preprodavači izrabljivali njegov narod. Naglašuje slučaj onih Židova koji su ostali siromašni kao i njegovi sunarodnjaci i pita: koji bi to razlog bio za moju mržnju? Ako se govori o mržnji, ona je samo tamo gdje u odnosu na Židove postoji nepravda, izrabljivanje. Njihovo držanje kao izabranog naroda nema smisla se nametati drugima u onom što je nepravdno i izrabljivačko. Židovima se može zamjeravati što još čekaju Mesiju koji će obnoviti zemaljsko kraljevstvo i time se protiviti „promašenom kršćanstvu“.

Speglerov Dodatak na kraju knjige s mislima: „Dostojevski ne pripada nikome osim

apostolima prakršćanstva“ (str. 68) treba shvatiti u tom smislu što Dostojevski rješava probleme koji su iznadsocijalni, koji su nadnaravni, evanđeoski. No istina je i to da u svemu Dostojevski nije bio baš „prakršćanin“.

Mislim da naslov ne bi smio glasiti Krist i Židovi već „O Kristu i Židovima“ ili Krist, Židovi. Drukčije dobivamo dojam da se radi o odnosu Kristovom prema Židovima. A to baš nije.

Neki su tekstovi s navodnicima, a neki ne (str. 38–39). Tako se dobiva dojam da se nešto citira doslovno, a nešto ne. Bilo bi dobro da je to negdje naglašeno. I još nešto: više bi koristilo da su tekstovi označeni stranicama djela iz kojih su uzeti.

Svakako je hvale vrijedno da je izašla ova knjiga pred stotu godišnjicu smrti velikog Dostojevskog.

J. KRIBL

ZBORNİK ZAVODA ZA POVIJESNE ZNANOSTI ISTRAŽIVAČKOG CENTRA JAZU, vol. 9, Zagreb 1979, str. 373. (posvećen Franji Račkome prigodom 150. godišnjice njegova rođenja).

Istraživački centar Zavoda za povijesne znanosti JAZU (Zagreb, Strossmayerov trg 2) već godinama izdaje ZBORNİK radova. Dosad je izišlo već 9 volumena. Mi se želimo osvrnuti upravo na ovaj 9. svezak, budući da je on i za našu crkvenu i teološku baštinu neobično dragocjen. U ZBORNIKU vol. 9 sabrani su radovi o našem zaslužnom crkvenom povjesničaru, teologu i svećeniku dru Franji Račkome (prigodom 150. godišnjice rođenja). Rački je silno zadužio svojim radovima razvoj hrvatske historiografije u drugoj polovici 19. stoljeća. Istraživao je u inozemnim i u domaćim arhivima. Objavljivao je svoje radove u inozemnim i tuzemnim znanstvenim revijama. Njegova spisateljska baština predstavlja oko 500 djela, članaka, prikaza i recenzija, i to u godinama 1848 – 1894. kroz koje je marljivo radio.

Mirjana Gross (O ideološkom sustavu Franje Račkog) pokušava razjasniti strukturu ideološkog sustava Račkoga kao jednu od faza jugoslavenske varijante nacionalno-integracijske ideologije u Hrvata. Nikša Staničić (Franjo Rački o historiografiji kao znanosti i njenoj društvenoj funkciji) pokazuje na temelju rasprava Račkoga o hrvatskoj historiografiji u razdoblju od 1835. do 1885. godine kako su